

Getuigend gesprek met Israël

Johan Hendrik Grolle over de verhouding van joden en protestanten na de Tweede Wereldoorlog

Inleiding

Aan het begin van de twintigste eeuw beoogden twee protestantse zendingsverenigingen naar eigen zeggen een joods-christelijke toenadering. De ‘Nederlandsche Vereeniging voor Israël’ (NVVI) te Amsterdam en de ‘Nederlandsche Vereeniging onder Israël, genaamd Elim’ te Rotterdam, werden opgericht in respectievelijk 1861 en 1901. Beide verenigingen hadden als doel: ‘Israël tot de Christus te brengen en de christenen op hun roeping ten opzichte van Israël te wijzen’. De taakstelling was kortom missionair, maar tevens gericht op toenadering. Er werd gestreefd naar onderlinge harmonie, binnen een breed belijnd protestants-christelijk kader. Dit viel het beste te bereiken wanneer de joden het voorbeeld van Isaäc da Costa volgden en met behoud van hun geestelijke en nationale signatuur (ze bleven joods) toetraden tot de Nederlandse Hervormde Kerk. Typerend voor de Réveil-achtergrond was zowel de ruimte voor dit joods-eigene (die ontbrak in de door de theologie van Abraham Kuyper gedomineerde Gereformeerde Kerken in Nederland) als de combinatie met liefdadigheid. Daarbij werd gedifferentieerd naar milieu. Terwijl het bestuur van Elim joodse christenen uit de middenklasse telde, werd de NVVI bestuurd door eerwaarde al dan niet zeer geleerde heren uit het niet-joodse patriciaat. Een overeenkomst was de verenigingsstructuur. Die vormde wederom een onderscheid met de gereformeerden, bij wie de joden-zending uitging van een kerkelijk orgaan. De NVVI was nauw maar niet exclusief verbonden met de Nederlandse Hervormde Kerk. In iets mindere mate gold dit ook voor Elim.

Dit artikel behandelt de loopbaan van een hervormde predikant die bij beide verenigingen betrokken was: Johan Hendrik Grolle (1899-1974). Hij is vooral bekend geworden als secretaris van de in 1942 opgerichte Hervormde Raad voor Kerk en Israël, waarin de NVVI en Elim waren opgegaan. Deze Raad, die de vroegere zending verving door een getuigend ‘gesprek’ is uitvoerig beschre-